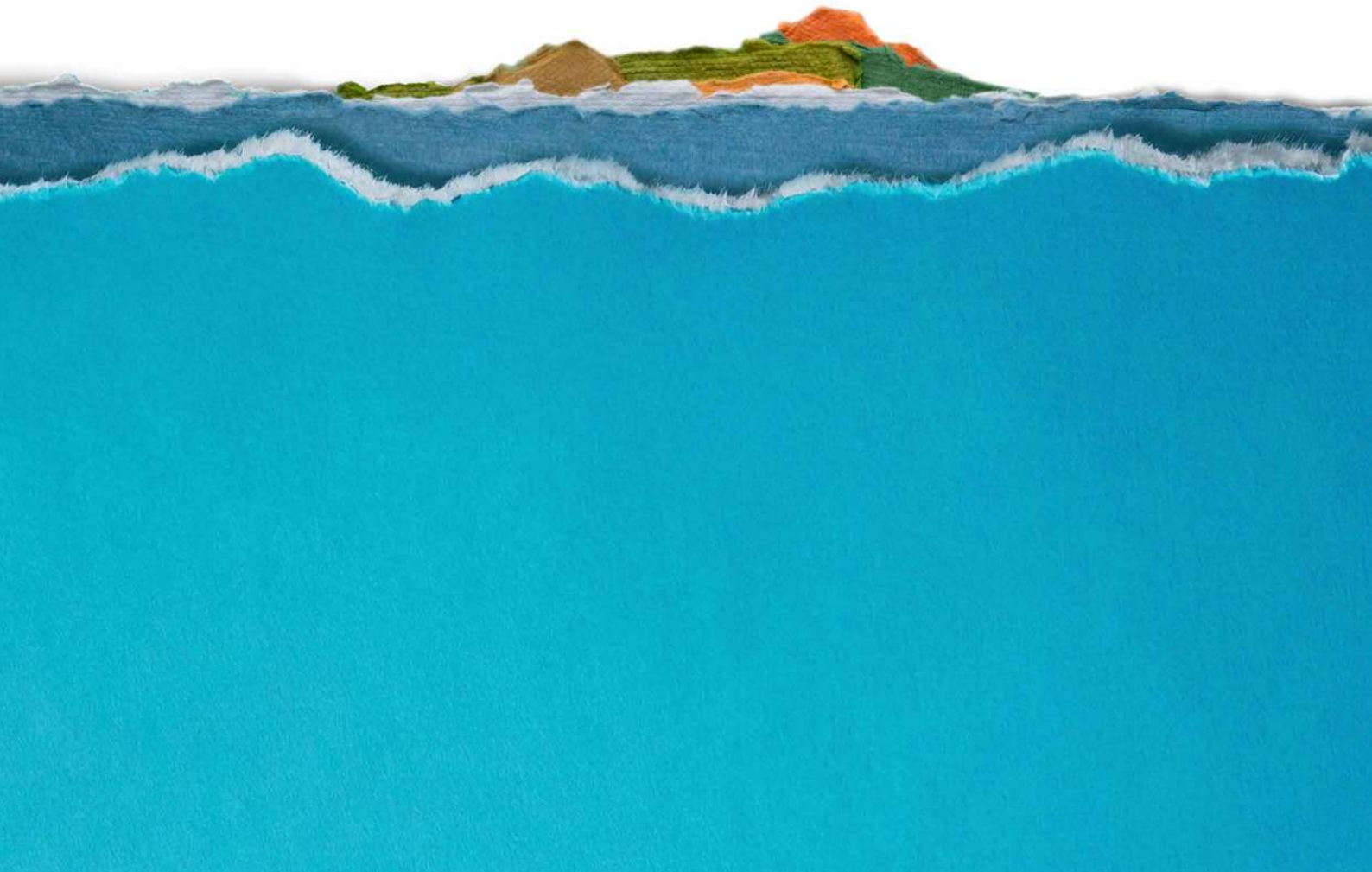

UNITAT DIDÀCTICA

*Te deix, amor,
la mar com a
penyora*

de Carme Riera

Material elaborat per
Irene Zurrón Servera

Edició: Institut d'Estudis Baleàrics

Material elaborat per: Irene Zurrón Servera

DL: PM 00647-2025

Títol: TE DEIX, AMOR, LA MAR COM A PENYORA - UNITAT DIDÀCTICA

Disseny gràfic: Toni Salom Caldés – Salom Estudi

**Govern de les
Illes Balears**

Conselleria de Turisme,
Cultura i Esports

institut d'estudis
baleàrics

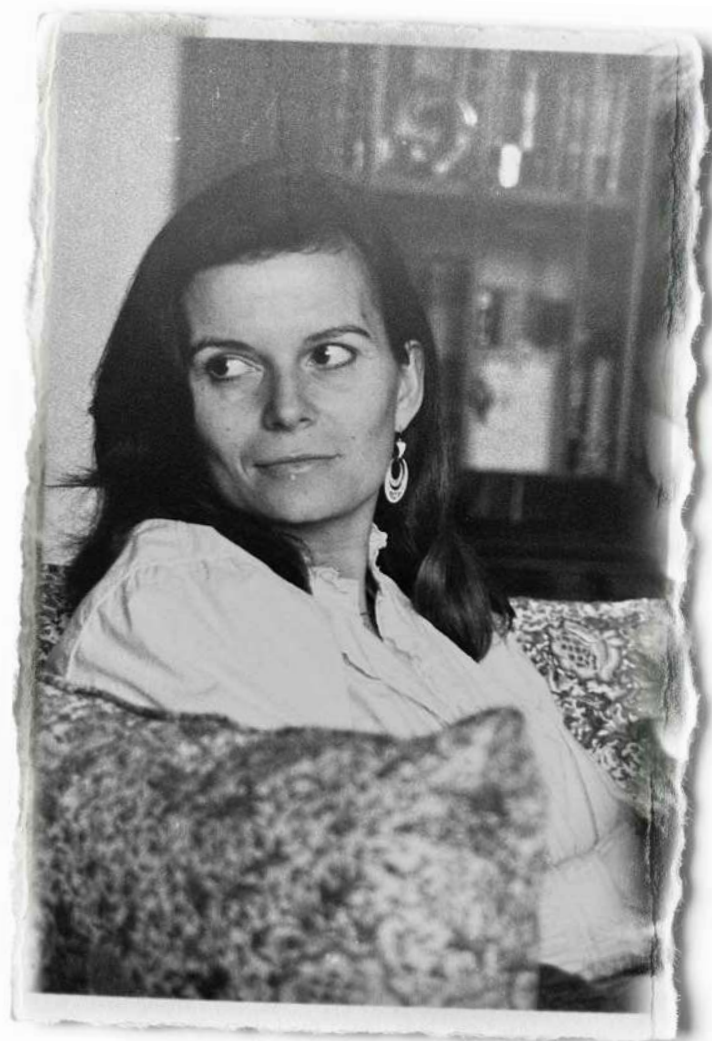

*Te deix, amor,
la mar com a
penyora*

de Carme Riera

Aquesta unitat didàctica del llibre de narracions ***Te deix, amor, la mar com a penyora*** està pensada per a grups de 4t d'ESO i batxillerat, així com per a clubs de lectura o altres activitats literàries semblants. Segons com es vulgui treballar l'obra, es poden triar les propostes que més interessin, o fins i tot decidir si s'aborden tots els contes o només una selecció; la guia segueix l'ordre de les narracions al llibre, cosa que en pot facilitar la tria.

Les activitats volen acompanyar en la comprensió profunda de l'obra, per això ajuden a interpretar els contes, a entendre'n el sentit i a endinsar-se en les seves atmosferes, i també a situar els relats en el context històric i social, a traçar vincles intertextuals, a connectar la lectura amb les idees pròpies o a crear nous textos. La guia, a més, dona un pes important a la conversa literària per tal que pugui ser una eina versàtil tant a l'aula com a altres espais, però també perquè comentar, dialogar i reflexionar sobre el que es llegeix afavoreix la competència literària i, per descomptat, el plaer de llegir.

Fotografia de Carme Riera. Arxiu personal de l'autora

01. Abans de llegir
*Te deix, amor,
la mar com
a penyora*

Nascuda el 1948, Carme Riera creix a una Mallorca marcada per la repressió i l'asfíxia de la dictadura. El 1966, va a estudiar a la Universitat de Barcelona, on se li obre un món nou i participa en l'activitat estudiantil antifranquista. Publica **Te deix, amor, la mar com a penyora** l'abril del 1975, any ben significatiu per ser el de la mort del dictador. És l'obra amb què comença la seva carrera literària, un recull de contes que aconsegueix un èxit contundent i que la converteix en una de les veus més prometedores de la literatura catalana. Carme Riera és aleshores una escriptora jove, però exhibeix una maduresa literària sorprenent, capaç de construir personatges complexos en un món molt personal, amb un estil cuidat, d'una gran vivesa i lirisme. Les expectatives posades es confirmen amb les obres que venen després, en què Riera s'atreveix amb gèneres molt diversos (novel·la històrica, novel·la negra, narrativa eròtica, contes per a infants...) i aconsegueix un gran reconeixement tant de la crítica professional com del públic, amb títols com *Dins el darrer blau* (1994), la seva obra fins al moment actual més guardonada.

Mirau aquesta entrevista del 2003, **Carme Riera: paraules com empremtes**, de TVE Catalunya, conduïda per Eliseo Álvarez:

<<https://www.rtve.es/play/videos/perfils-catalans/arxiu-tve-catalunya-perfils-catalans-carme-riera-paraules-com-empremtes/6773337/>>

I aquesta altra del programa **Orígens** d'IB3, emesa el 2022:

<<https://ib3alacarta.com/play/tv/origens/t5e1>>

Després, responeu:

01. Quina relació té Carme Riera amb l'àvia paterna i com influeix en la seva dedicació a la literatura?
02. Quin és el context sociohistòric en què creix Riera?
03. Com és l'ambient a Barcelona quan hi va a estudiar?
04. Per què la mar és important per a Riera?
05. Com concep el procés de creació literària?

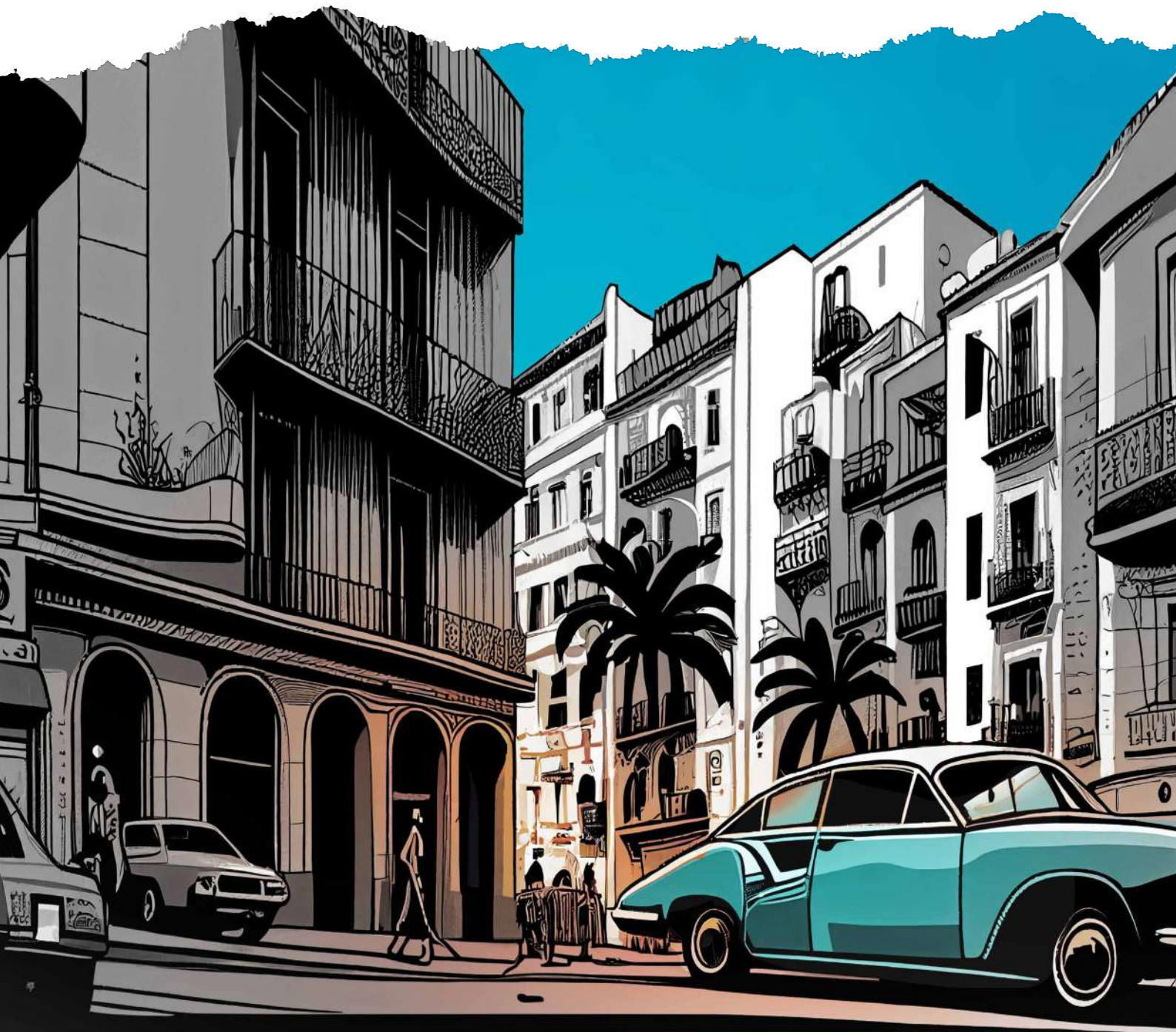
Per conèixer-la més, també podeu consultar la pàgina de l'autora de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC):

<<https://www.escriptors.cat/autors/rierac>>

01. Llegiu els títols dels contes de *Te deix, amor, la mar com a penyora* i jugau a fer prediccions sobre el seu argument. Escriviu-les i així després podreu comprovar quines heu encertat.

02. A mesura que aneu llegint les narracions, preneu notes de les vostres impressions.

03. També podeu assenyalar o copiar aquelles frases que us cridin l'atenció o que simplement us agradin.

02. Llegim

Te deix, amor, la mar com a penyora

Coberta de *Te deix, amor, la mar com a penyora* de l'Editorial Laia, 1975

«l a trenc d'alba sempre enyor la mar» és el títol de la primera part, que està encapçalada pel conte que dona nom al llibre, «**Te deix, amor, la mar com a penyora**». Es tracta d'un conte epistolar, en forma de carta. Aquesta tècnica ha estat molt utilitzada per Carme Riera al llarg de la seva trajectòria.

01. A una entrevista que s'emet el 1992 a TVE, a càrrec de Raimon, l'autora diu: «La carta és l'eina per mi més grossa per a la confiança, la confessió i la seducció».

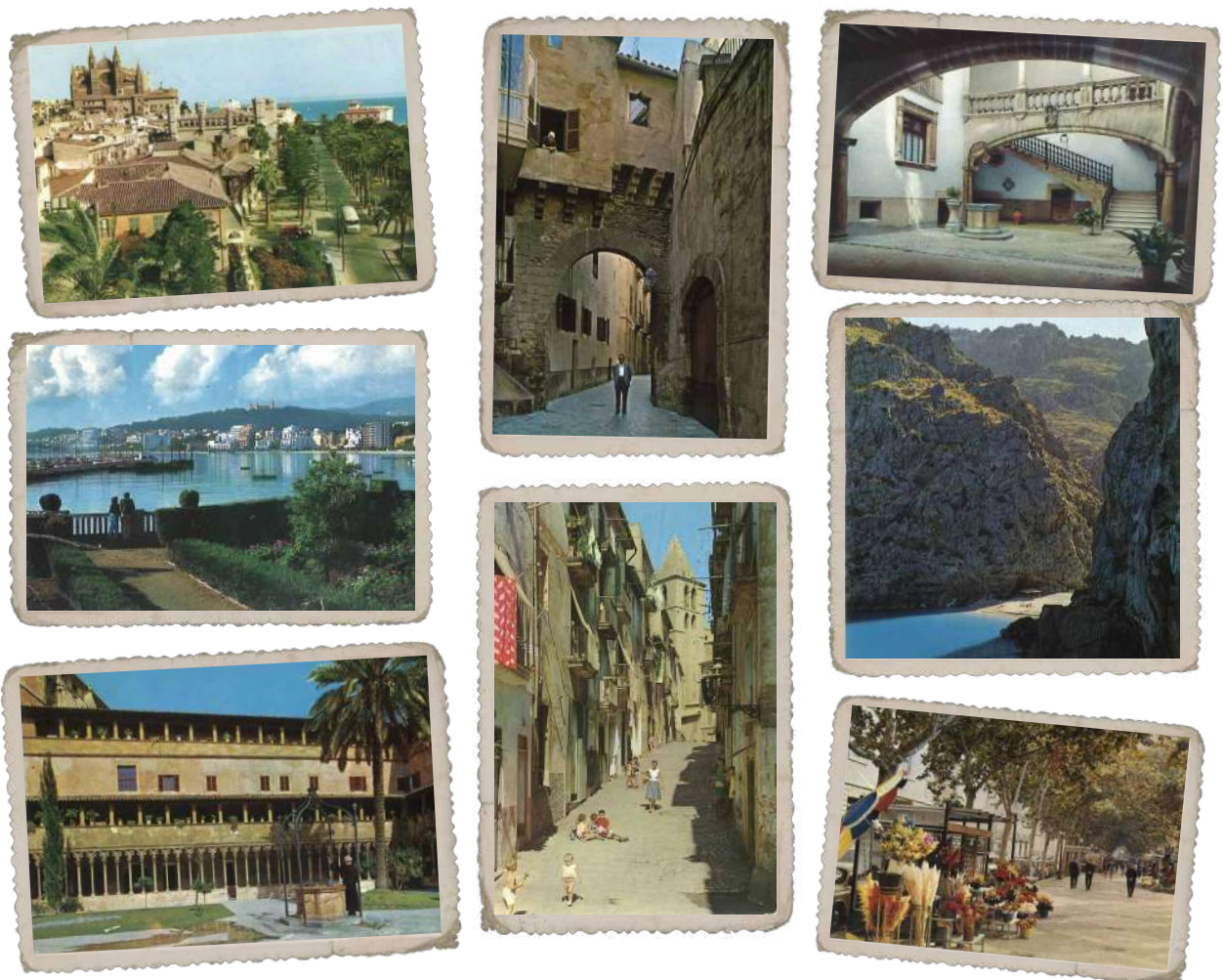
Creis que aquestes tres accions es donen en el conte?

02. La carta, a més, permet a l'autora experimentar amb la comunicació literària.

Investigau la diferència entre autor i narrador, i entre lector i narratari, i aplicau aquestes figures al conte. Qui és qui?

03. Coneixeu altres obres que estiguin escrites en forma de carta o d'intercanvi epistolar?

Entre Mallorca

01. La relació amorosa se situa el 1964, segons explica Carme Riera en un article a la revista *Lectora* del 2004. Observau amb atenció aquestes fotografies de postals d'aquells anys a Mallorca i Catalunya. Com les podeu relacionar amb el conte?

02. La descripció de l'espai és important. Fixau-vos en els passatges en què es representa i explicau com l'autora els lliga a l'estat d'ànim de la narradora. Per exemple, diu de Palma: «La Rambla em semblà més llarga i inhòspita que mai. M'hi sentia empresonada. Les murades, perquè són murades i no parets, dels convents de Santa Magdalena, les Tereses i les monges Caputxines, em queien damunt».

i Catalunya

03. Digau si la narradora associa els següents sentiments i emocions a Palma, a Barcelona o bé a les dues ciutats: desig, enamorament, entusiasme, por, tristor, ràbia, abandonament, angoixa, enyorança, solitud, esperança, tedi

I després comentau: creis que la percepció que té dels espais oscil·la segons el que sent?

Les postals, dels anys seixanta i setanta, es reproduïxen amb una finalitat educativa i cultural. D'esquerra a dreta, les de Mallorca: 1) Palma - a passeig de Sagrera, la Llotja i la Catedral, foto: A. Zerkowitz, 2) Palma - carrer de l'Almudaina, Distribució: Tomas de Pedro, 3) Palma - pati de Ca n'Olesa, foto: José Planas Montanyà, Foment del Turisme de Mallorca, 1962, 4) Palma - port, foto: A. Zerkowitz, 5) Palma - barri de Santa Creu, foto: Casa Planas, aerolínia Sabena, 1961, 6) Torrent de Pareis, foto: Campañá-Puig-Ferrán, 7) Palma - claustre de Sant Francesc, foto: Casa Planas, 1966, 8) Palma - la Rambla, foto: Flor de Almendo, 1968. Les de Catalunya: 1) Barcelona - plaça de la Universitat, foto: A. Zerkowitz, 2) Arenys de Mar, Postales Internacional Color, 3) Barcelona - port, Vis-Color, 4) Barcelona - la Rambla, foto: A. Campañá, 5) Barcelona - plaça de Catalunya i passeig de Gràcia, Escudo de Oro, 6) Blanes, foto: Fabregat.

01. I entre Palma i Barcelona, hi ha la mar, que la narradora no percep igual, tot i que és la mateixa d'una costa a l'altra. Per què?

02. La mar és un element vital per a la protagonista, perquè ha format part de la seva quotidianitat i separa les dues ciutats que ha habitat, Palma i Barcelona. Però té, a més, una càrrega simbòlica important. Podeu explicar-la?

03. Quina rellevància té el viatge en vaixell en el conte?

04. La narradora descriu el moment que passen al vaixell com si fos fora del temps i de l'espai. Relacionau-ho amb aquestes paraules de Carme Riera en una entrevista per a TVE Catalunya (2003): «La terra té memòria, però la mar no. No hi pots deixar cap petjada, és una planura infinita d'aigües que sempre es belluguen».

05. En la narració, el vaixell es contraposa al cotxe. Per què?

06. Fixau-vos en la importància de la mirada i els ulls al llarg de tot el conte. Com es relaciona amb la mar i amb el desig?

Observau, també, les referències continuades al cos. Al final de la carta, què demana la protagonista en cas de morir?

S'intueix una fusió figurada dels personatges amb la mar? Justifiqueu la resposta.

07. Endevinau quin joc de paraules fonètic – un *calembour*– es pot donar en el títol amb la paraula *mar*.

01. Ara que ja heu llegit el conte, parau atenció (de nou) als dos epígrafs que encapçalen l'obra (en algunes edicions no s'inclouen). El primer és d'Empèdocles: «Jo era a la vegada arbre i ocell, / allot i allota, peix mut / dins la mar». Com l'interpretau? Com es vincula al tema de la narració? El segon és creació de Riera, però seguint l'estil de Safo: «... («Escolliré per sempre més la teva / absència, donzella, / perquè el que de veritat estim / no és el teu cos, / ni el record del teu cos / tan bell sota la lluna; / el que de veritat estim / és l'empremta que has deixat / sobre l'arena.»)...». Cercau qui va ser aquesta poeta grega. Per què Riera la tria com a model d'uns versos per encapçalar el llibre?

02. «Vaig dir el teu nom», diu la narradora poc abans d'explicar que parteix a estudiar a Barcelona, i potser aquí és la primera vegada que param esment al fet que encara no sabem el nom de la persona estimada, un nom que ens diu que té cinc lletres. Sembla que Riera desperta de cop la nostra curiositat. Què anticipa?

03. Quines idees preconcebudes i prejudicis fa servir l'autora per empènyer el lector a imaginar el destinatari de la carta com un home?

04. Amb el descobriment del nom, Maria, al final del relat, l'autora revela que es tracta d'una relació lèsbica i, segurament, ha fet caure el lector en un parany. Com ha estat la vostra lectura del conte? Com imaginàveu els personatges? Com us heu sentit al final? Us fa pensar que encara som enfora de normalitzar la diversitat sexual i afectiva?

El final del conte convida a fer-ne una relectura, en la qual ens adonam que el gènere de la persona a qui escriu la carta és ambigu. Al capdavant, el pronom *nosaltres* en català no té marca de gènere. També podem parar atenció al fet que, en un passatge, la narradora explica que escriu una carta a la persona estimada, però que l'acaba adreçant a la mar. La mar, en català, és una paraula de gènere ambigu, que admet el femení i el masculí *la/el mar*. Tanmateix, Riera insereix certs indicis, com ella mateixa explica quan és entrevistada per Geraldine C. Nichols (1989): «me di cuenta que podía jugar con la ambigüedad del *nosaltres*, y me divertía explotar esta posibilidad del lenguaje. Pero luego le daba pistas al lector; había toda una serie de referencias a que se trataba de dos mujeres, creo yo, pero claro, como uno está acostumbrado a leer en los cánones heterosexuales, se queda muy sorprendido».

01. Quines poden ser aquestes pistes?

02. Provau d'escriure un text en què almenys un dels personatges o la veu narrativa no tenguin marques de gènere.

En un article a la revista *Lectora* del 2004, Carme Riera explica què li passa en la cerimònia d'entrega del Premi Recull de Blanes del 1974, que guanya amb aquesta narració: «un membre del jurat, després del lliurament, em renyà per no dominar l'ortografia catalana. "T'has deixat un accent, em digué: *Marià s'accentua*"... "Faig faltes, vaig contestar-li, és cert, però *Maria* no porta accent, no es diu *Marià* sinó *Maria* la professora de la qual està enamorada la noia que protagonitza el meu conte". El membre del jurat, el nom del qual no puc recordar, suposo que voluntàriament, va quedar-se astorat; estic segura que si s'hagués adonat que de vegades els *Marians* es diuen *Maries*, que això passa, que la literatura pot fer-se'n ressò amb tota la naturalitat del món, hagués votat en contra de "*Te deix*" a causa de la seva immoralitat fastigosa, una immoralitat que *hélas*, depenia d'un accent...».

01. Per què pensau que en la lectura del conte es pot donar aquesta resistència davant el reconeixement de la destinatària de la carta com a dona?

02. Tot i que hi ha algun precedent, *Te deix, amor, la mar com a penyora* és una de les primeres obres de la literatura catalana que tracta una relació sexual i afectiva entre dones. La moral repressiva de l'època entorn de la sexualitat es reflecteix, per exemple, en la figura del pare, que acusa la filla de seguir «el camí de la depravació». Creis que després de cinquanta anys hem avançat en la visibilitat de les relacions lèsbiques? Apareixen a la ficció? Quina representació pensau que se'n fa?

01. Al conte es fan referències al context de la dictadura i a la repressió d'aquells anys, sobretot quan la protagonista va a estudiar a Barcelona. Les podeu identificar?

02. També s'esbossa el panorama cultural, ben sovint compromès amb l'antifranquisme. Escoltau les cançons protesta «Ahir», coneguda com «Diguem no» (1963), de Raimon, i «Què volen aquesta gent?» (1968), de Maria del Mar Bonet amb lletra de Lluís Serrahima. Com les podeu relacionar amb la narració?

*Institut Químic de Sarrià, Barcelona, 1966. Foto: Pubill. Fundació Raimon i Annalisa.
La narració esmenta: «Festivals de la Nova Cançó. (En Raimon, camisa arromangada, un matí gloriós a l'Institut Químic de Sarrià —el Sarrià d'en Foix i na Gertrudis...».*

01. La diferència del moment vital en què es troben els dos personatges quan té lloc la seva relació, així com la posició d'alumna i professora, és important –també per fer creure al lector que aquest és el motiu de l'escàndol. De fet, la narradora diu: «Tenia quinze anys i ells foren, en part, la causa del nostre trencament». Com creis que aquesta diferència s'entreu en la manera com viuen la relació?

02. En el present de la narració, quan escriu la carta, la protagonista és casada amb un home i està embarassada, un model de vida que correspon a les expectatives socials de l'època per a les dones. Tanmateix, sembla que tengui por de morir i el final del conte queda obert. Creis que es penedeix de la vida per la qual s'ha acabat decantant?

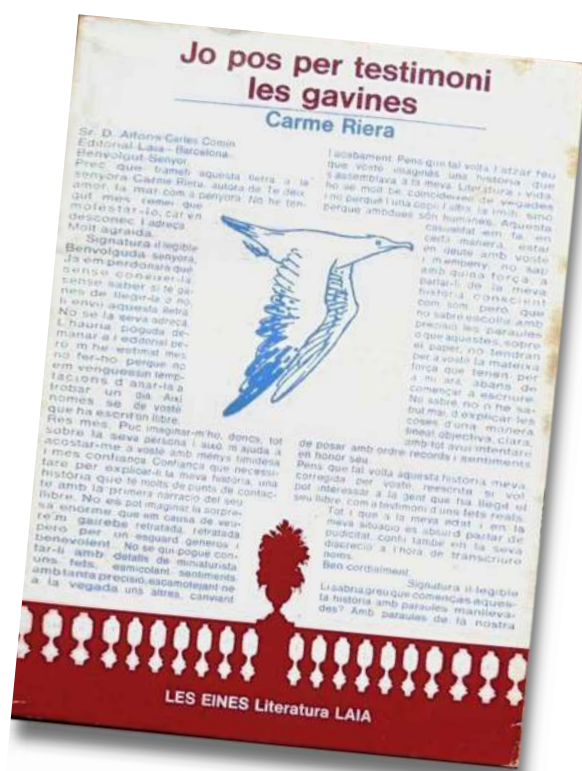
En una entrevista del 1975, a càrrec de Laura Palmés, Carme Riera explica: «La narració no és veritat, però és autèntica. Jo no he tingut cap amor amb una professora, però respon a unes coordenades que qualsevol persona pot sentir. En aquest aspecte és autèntic. Com és autèntic també, i sobretot per a una persona de les Illes, acostumada a allargar la mà i tocar la mar, el sentiment de descobrir una ciutat on no ets ningú, on et sents perduda. Això afecta qualsevol persona. Aquesta narració la vaig escriure en una nit de les deu a les dues. Jo estava embarassada i em trobava molt malament. La vaig escriure com una rememoració, com un testament sentimental de totes les coses maques que havia viscut o de les que podia haver viscut».

01. Què creis que vol dir que la narració sigui autèntica però no veritat?
02. Quan llegim tendim a cercar l'autora o l'autor dins el text? Què en pensau, d'això?
03. La narradora del conte de Riera «Jo pos per testimoni les gavines», afirma: «Literatura i vida, ho sé molt bé, coincideixen de vegades i no perquè l'una copii l'altra, la imiti, sinó perquè ambdues són humanes». Hi estau d'acord?

Engor la mar, engor la
immensitat blavosa, la petita
immensitat blavosa que
semblava entrar-se'n a la
cabina per l'ull de bou aquell
migdia de primavera, canvi de
tilla. Perdonam. Anava a
demanar-te si ten records, pel
gust que em diguis que si, que
tot sovint els ulls se t'omplen
del blau encisador d'aquella
mar nostra, i et perds entre una
bafarada de records llunyans i
un poc estantissos. Quants
anys fa d'aquell viatge?

Dos anys després de la publicació de *Te deix, amor, la mar com a penyora*, Carme Riera sorprèn amb el conte «**Jo pos per testimoni les gavines**» (1977), que dona nom al seu segon aplec. El conte retorna a la història de l'alumna i la professora, i n'explica, també en forma de carta, una nova versió. Llegiu-lo i responeu:

01. Quins elements fan creïble el relat d'aquesta narradora i quins poden fer dubtar de la seva fiabilitat?
02. Aquesta versió contradiu en alguns punts la història que relata la narradora de «Te deix, amor, la mar com a penyora». Quins són?
03. Quin efecte produeix aquesta diversitat de veus sobre una mateixa història?
04. Si al conte de «Te deix, amor, la mar com a penyora» se'ns diu que la professora nom Maria, a «Jo pos per testimoni les gavines» se'ns diu que el nom de l'estudiant és Marina. Per què pensau que l'autora tria aquests noms?
05. Fixau-vos que els títols dels dos contes són deca síflabs i el llenguatge de les narracions és força poètic. Podeu identificar-hi figures retòriques (sinestèsies, comparacions, metàfores, personificacions...)?

Coberta de *Jo pos per testimoni les gavines* de l'Editorial Laia, 1977

«l a trenc d'alba sempre enyor la mar», la primera part del recull, inclou cinc contes en què la mar té una presència tan important que de vegades sembla un personatge més. Hem vist que es confon amb la persona estimada i és un símbol d'obertura i de llibertat, fora del temps i l'espai. També pot identificar-se amb una Mallorca que es troba a faltar, o simplement amb els records que amaren els personatges. En el conjunt dels relats de la secció, altrament, la mar es relaciona amb l'amor, però també amb la mort.

Fixau-vos en el conte «Elegia per una dama que enyorava la mar» i responeu:

01. A qui es refereix la protagonista quan diu que «una gran senyora» la visita els horabaixes?
02. Com imaginau que ha estat la vida d'aquesta dona? Fixau-vos que explica que l'han educada per ser obedient i que mai no ha hagut de prendre decisions, perquè sempre li han donat tot fet.
03. Quina contraposició es construeix entre el casal on es troba, ara ja gran, i la mar?
04. La protagonista expressa que, gràcies a la lectura, ha descobert històries que no ha viscut ni podrà viure ja mai. Pensau que aquesta pot ser una funció de la literatura? Quines altres funcions pot tenir?
05. Al final, per què diu «Totes les històries, tanmateix, acaben igual»?

A continuació, llegim dos contes molt breus: «**Paisatge marí per a un assassinat**» i «**Absent la mort, jo mateix vaig matar-la ran d'ones**».

01. Quins paral·lismes s'estableixen entre els dos?

02. Al primer, s'indica que ha estat un crim polític. Creis que aquesta motivació s'adiu amb la nota que ha deixat qui l'ha matat?

03. Assenyalau els elements que poden evocar que el cos de l'home s'ha fusionat amb el paisatge marí. Per exemple, l'observació que un «lliri de platja marcit li penjava del trau de la solapa» o la insistència en el color blau.

04. Al segon conte, se'ns fa pensar en un assassinat masculista. En quin punt l'autodefensa que fa l'acusat per demostrar que és innocent deixa de ser creïble?

05. Creis que aquests dos contes contravenen els *thrillers* o relats policials clàssics en què al final sempre coneixem què ha passat realment? Quin efecte us provoquen l'obertura i el to misteriós?

El conte «**Mar, amor meu, acompanyament per a sis veus**» explica una història de manera interrompuda i fragmentada, amb salts temporals, a la qual accedim mitjançant sis veus que van i venen, com les ones.

- 01.* Podeu identificar o imaginar a qui pertanyen les sis veus?
- 02.* Feis una reconstrucció dels fets ordenant-los cronològicament.
- 03.* Què creis que li ha passat a la dona ofegada? Intentau diferenciar la mort literal del seu sentit metafòric.

«**Balcons de tristos somnis**», la segona part del recull, comprèn quatre contes. Ara la mar queda enfora, però continuam descobrint personatges amb vides que s'escapen de la norma i no encaixen en les convencions, o que tenen històries que ben sovint s'han silenciades. També reapareix la sensació de solitud i aïllament, que és persistent a tot l'aplec, com la imatge de la dona tancada a casa que passa el temps observant el carrer darrere els vidres. I no és estrany que tengui una edat allunyada de la joventut, una figura, la de la persona gran, que no acostuma a ser protagonista en la ficció.

A «**Que hi és, n'Àngela?**», la protagonista té dificultats per establir relacions amb altres persones: vol estar-ne a distància, però a la vegada s'hi vol comunicar. La solució que hi troba és fer telefonades a l'atzar demanant per una Àngela imaginària. Però la casualitat vol que en una casa hi hagi una dona amb aquest nom.

01. De quina manera la protagonista interfereix aleshores en la seva vida?

02. El to del conte, especialment del desenllaç, oscil·la entre la comicitat i la tristesa. Quina emoció creis que fa sentir amb més intensitat?

A «**Qui enviava les flors a na Glòria?**», la narradora explica la dura vida de na Glòria, la seva cosina, des de la infantesa fins a la seva desaparició, als trenta-cinc anys.

01. Com definiríeu el caràcter de na Glòria?

02. A la narradora, en canvi, la coneixem a través del seu relat. En podríeu fer una descripció psicològica?

03. Creis que és una narradora fiable? En quins moments ens pot fer dubtar-ho?

04. Alguns indicis fan pensar que pot estar enamorada de na Glòria, però aquest desig no s'arriba a expressar de forma oberta i clara. De fet, assegura que les seves relacions «no tingueren res de prohibides». Per què s'hi refereix amb aquests termes?

05. En Hans, el promès de na Glòria, que té per afició dissecar animals, insisteix en la voluntat de perpetuar la bellesa. Quan va a cercar na Glòria el darrer vespre, diu: «Procuraré que no perdi les joies, que deuen valer un dineral, però sobretot procuraré no perdre-la a ella...». Revelat el final, quina importància tenen aquestes paraules?

06. Més enllà que la manera de matar na Glòria sigui força insòlita, comentau la violència real que reflecteix la seva mort.

07. Quatre setmanes després, la narradora explica a la policia la seva versió dels fets. Sorprenentment, no és la mena de mort que en Hans ha infligit a na Glòria el que més la inquieta. Què és? Què opinau de la seva hipòtesi d'un còmplice?

«**Quan els cabells es fan de seda a les mans**» relata els abusos que pateix la protagonista al col·legi quan té dotze anys, per part d'una monja, sor Concepció, que vol pintar-la com si fos la Verge, i les conseqüències que li comporten.

01. Com es representa el trauma?

«**Flames de llum cremaven grocs domassos**» és el monòleg d'una dona interromput pels fragments —marcats en lletra cursiva— d'una altra veu, la de la neta.

01. Podem saber quan neix l'àvia per un fet històric que evoca. Podeu esbrinar la data? Pista: ens diu que quan té nou anys coneix la reina Maria de las Mercedes, que mor al cap d'uns dies, molt jove...

02. La major part del relat l'ocupa la relació amorosa amb en Luigi, un pintor. Quin paper té el retrat que li fa?

03. Tanmateix, la història amb en Luigi dura poc, perquè mor al cap d'un any de ser casats. El nou marit contrasta força amb l'anterior. Quines diferències hi ha entre els dos matrimonis?

04. A les entrevistes, Carme Riera parla sovint de la seva àvia. Creis que la matèria primera d'aquest conte pot ser autobiogràfica?

L'autora deixa escrit al volum *(Des)aiïllats* (2004): «El món elegíac dels meus primers llibres de contes, unes protagonistes altes, pàl·lides, quasi evanescents, que contempen la mar, el món, des de finestres, balcons i fins i tot les finestretes d'algun carruatge que les du al convent, mai no haurien estat creades sense les evocacions de l'àvia, que de jove fou el prototipus del personatge femení de final de segle».

Els vuit contes –o nou, si comptam la composició final de «Recomença la dansa», el tercer apartat– adopten sovint una prosa poètica que condensa en poc espai una atmosfera i una història el·líptica i misteriosa. Impera el desig, i de vegades el despertar adolescent o l'enyorança cap a alguna cosa inconcreta. En altres casos, tornam a llegir el relat de vida d'un personatge que l'enfila sense que sembli preocupar-se gaire per qui pugui escoltar-lo.

La prosa poètica «**Papallones d'incerts colors mortes al peu del llit**» evoca un desig amorós misteriós cap a algú que no s'arriba a definir, amb qui només pot haver-hi encontres nocturns.

01. Podeu imaginar un context per a aquest desig?

Al conte «**Als llavis d'aspre gust de la lletrada**», un home reviu la seva joventut trenta anys després. Els records prenen la forma d'una enumeració construïda a partir de dos camps semàntics: el d'elements propis del món pagès i el dels entreteniments de la infantesa i l'adolescència.

01. Hi ha paraules que desconeu? Cercau-les al *Diccionari català-valencià-balear* (<<https://dcvb.iec.cat/>>).

02. Prenent aquesta narració com a model, escriviu un text amb els vostres records.

«**Era el seu pa de cada dia**», a través d'una escena quotidiana, aconsegueix transmetre l'emoció d'un amor de joventut.

01. Podeu imaginar l'evolució d'aquesta parella?

02. Aquest text, com els dos anteriors, és força rítmic, amb repeticions, parallelismes, enumeracions, combinació de frases curtes i llargues... Tria-ne un dels tres i prova de fer-ne una lectura expressiva en veu alta.

El breu relat «**No fou la passatgera dos milions**» reflecteix amb certa ironia i humor el tracte que les entitats i institucions de Mallorca ofereixen als turistes que arriben a l'illa. Tot plegat, però, no és més que l'especulació del narrador, que quan veu bullici entorn d'una passatgera imagina que és una sueca que tal vegada ha estat la passatgera dos milions. De nou, Riera emboira la història i no ens deixa saber què passa amb exactitud.

01. Com interpretau el final, quan la notícia del diari identifica la dona com la Primavera?

02. La introducció d'una informació per mitjà d'una notícia periodística ja es donava al conte «Mar, amor meu, acompanyament per a sis veus». Això crea una percepció de veracitat dels fets narrats, ja que es considera que l'enfocament dels diaris sobre la realitat hauria de ser objectiu –tot i que, si en el conte mencionat, el periòdic del 1930 s'anomenava *L'Independent*, ara és *El Dependent*, el diari del Movimiento. No obstant això, diríeu que el que explica la notícia és realista? Què cerca Riera capgirant aquesta convenció?

«**Vessant amor...**» reprèn poèticament el record d'un enamorament.

01. Qui narra imagina que les paraules de la persona estimada, que el renou no li deixa entendre, són amoroses. Quan li fa repetir i s'adona del que li diu, creis que es decep?

02. Provau de narrar l'escena des del punt de vista de l'altre personatge.

«**Noltros no hem tengut sort amb sos homos**» és el monòleg d'una dona que explica com l'home la maltractava, i també com de malament els ho han fet passar els homes a les dues filles.

01. Quin efecte us ha provocat la narració?

02. En cap moment sabem a qui explica la narradora la seva vida.

Imaginar qui pot ser i on es poden trobar: com més originals, millor.

03. Què n'opinau, de la reflexió final de la narradora? Diu: «I tanmateix una dona sempre serà una dona i si topa bé ha d'obeir s'homo i respectar-lo... Clar que noltros no n'hem duita, de sort, amb sos homos...».

04. La narradora rep una propina d'una parenta de l'Arxiduc Lluís Salvador i la seva filla Concepció és serventa d'Albert Camus. Investigau les dues figures i també els seus vincles amb les Illes Balears.

A quin dels dos personatges Carme Riera dedica la novella *Les darreres paraules* (2016)?

05. Podeu llegir el conte «En el tren» de Mercè Rodoreda, de l'aplec *Vint-i-dos contes* (1958), i comparar-lo amb el de Riera. Què tenen en comú?

«**Petit i sobri homenatge a Liza Minnelli**» esbossa poèticament un paisatge urbà que sembla tret de l'escena d'una pel·lícula.

01. Cercau, si no la coneixeu, qui és Liza Minnelli, i llegiu el conte escoltant una de les seves cançons.

02. Heu trobat altres referències a la música i al cinema en el llibre?

«**Ella, Maria, parenta de James Bond**» participa en certa manera d'aquest imaginari del món de l'espectacle.

01. Maria, com la protagonista d'una d'aquelles sèries de pel·lícules o novel·les que s'allarguen en el temps –James Bond, Sherlock Holmes, Indiana Jones...–, viu una tirallonga d'aventures sense que tinguin un gran impacte en la seva vida. Creis que la narradora és sincera quan diu que no li retreu?

02. Tenim de nou una narradora que s'adreça a una Maria, com al conte que enceta el llibre, amb qui també ha tengut una història d'amor. Us ha sorprès? Creis que és casualitat?

La veu del darrer text del llibre també torna a algunes imatges del primer conte, que produeix un efecte circular però, a la vegada, d'obertura, perquè la darrera paraula dona la història per inacabada: «continuarà». És un text al qual remet la narradora del conte del següent llibre, *Jo pos per testimoni les gavines*, per començar a contar la història des d'un altre punt de vista.

CABARET

Adieu Berlin

HELMUT GRIEM **LIZA MINNELLI** **MICHAEL YORK** **JOEL GREY** **ETACEE**
CABARET **CABARET** **CABARET** **CABARET** **CABARET**
JOE MASTEROFF JOHN KANDER MARGA BERENSON-FRITZ WEPFER FRED EBB HAROLD FRANCE
BOB FOSSE JAY ALLEN JOHN KANDER FRED EBB BOB FOSSE
BOB FOSSE JAY ALLEN JOHN KANDER FRED EBB CY REIJER

03. Diàlegs i
propostes
per a després
de la lectura

Reflexionau i conversau

01. Quins són els personatges o les històries que més us han impactat?

02. Discutiú quins temes, símbols, emocions o altres aspectes es repeteixen i són constants al llarg del llibre.

03. Guillem Frontera, l'autor del pròleg per a la primera edició, el 1975, fa aquesta observació: «L'univers de na Carme Riera és poblat d'éssers pàllids, de gent que perd jugant a un joc les regles del qual ignoraven. Tot plegat, diria que els personatges de na Carme Riera són, més o manco, aquells que no han sabut, no han pogut o no han volgut ser assimilats per l'engranatge de la 'normalitat' quotidiana, i no coneixen o rebutgen les claus de la convivència o cerquen formes no habituals de relacionar-se amb el món». Comentau-la.

04. Diríeu que la marginalitat és un tema important a l'obra? I la identitat?

05. Com són les relacions humanes que es representen en els contes?

06. Les narracions exploren desitjos i emocions que, si més no en el moment en què s'escriuen, són força tabús o van en contra de la norma i la convenció social. Intentau detectar-los i discutiú si continuam tenint dificultats per formular-los.

07. També es tracten abusos i violències, i s'expliquen històries sovint silenciades. Comentau-ho.

08. El llibre es publica l'abril del 1975, uns mesos abans que es mori el dictador, en un temps de reivindicacions polítiques, feministes, pacifistes i de drets socials i lingüístics. Entrevistada per Marta Nadal el 1994 per a la revista *Serra d'Or*, Carme Riera afirma: «considero que la bona literatura està compromesa amb el seu temps, amb la realitat, i ha de lluitar per un seguit de valors que són els de l'ésser humà, i els ha de demostrar, per damunt de qualsevol altra cosa».

Considerau que *Te deix, amor, la mar com a penyora* és una obra compromesa? Estau d'acord amb la idea que la literatura s'ha de comprometre amb el seu temps?

09. *Te deix, amor, la mar com a penyora* ha aconseguit un gran èxit de públic i de crítica, s'ha traduït a diverses llengües i no ha deixat de reeditar-se durant cinquanta anys. Pensau que continua sent actual?

10. En els contes abunden espais com psiquiàtrics i cases tancades, i de vegades sembla que només la mar, vista des de les finestres, pot accedir en aquests espais confinats. Us n'heu adonat? Quina sensació us provoca? Carme Riera evoca sovint aquest record d'infantesa, com fa al volum *(Des)aiïllats* (2004): «Sempre hi veig la mateixa imatge, una espècie de fotografia fixa d'una nina amb trunyelles llargues però primatxoles, d'ulls molt inquisitius, més aviat tristos, que mira el món i la mar llunyana, omnipresent, darrere les vidrieres d'un balcó d'un casalot gran i buit del barri vell i cèntric de Ciutat de Mallorca».

11. La nostàlgia predomina en els personatges. El record sol trastornar-los, provocar-los un mal tan intens que pot arribar a sentir-se físicament. Comentau-ho.

12. El recull gairebé es tanca amb els coneguts versos finals del poema «A Mallorca, durant la guerra civil» (1938), de Bartomeu Rosselló-Pòrcel. Llegiu el poema i relacionau-lo amb els contes.

*Verdegen encara aquells camps
i duren aquelles arbredes
i damunt del mateix atzur
es retallen les meves muntanyes.
Allí les pedres invoquen sempre
la pluja difícil, la pluja blava
que ve de tu, cadena clara,
serra, plaer, claror meva!
Sóc avar de la llum que em resta dins els ulls
i que em fa tremolar quan et recordo!
Ara els jardins hi són com músiques
i em torben, em fatiguen com en un tedi lent.
El cor de la tardor ja s'hi marceix,
concertat amb fumeres delicades.
I les herbes es cremen a turons
de cacera, entre somnis de setembre
i boires entintades de capvespre.*

*Tota la meva vida es lliga a tu,
com en la nit les flames a la fosca.*

Creau

01. Molts dels finals dels contes són oberts, envoltats de misteri, i permeten interpretacions diverses, que fugen del relat únic. Les veus sovint es contradiuen, donen versions diferents dels esdeveniments i la veritat es mostra com inabastable. Carme Riera deixa escrit al volum *(Des)aïllats* (2004): «Aquesta visió diferent de certes coses que la meua àvia em va transmetre supòs que va ser allò que em va ajudar a mirar la història no des de les conviccions dels vencedors sinó des de les conviccions de la història interna –com és el cas de *Dins el darrer blau* i també de *Cap al cel obert*. I em va ajudar també a veure que moltes vegades, quan la història es llegeix des d'un altre punt de vista, és una història diferent».

Comentau què us sembla i després donau veu a algun personatge que mereixeria ser escoltat, com el company empresonat per participar en una manifestació al conte «Te deix, amor, la mar com a penyora».

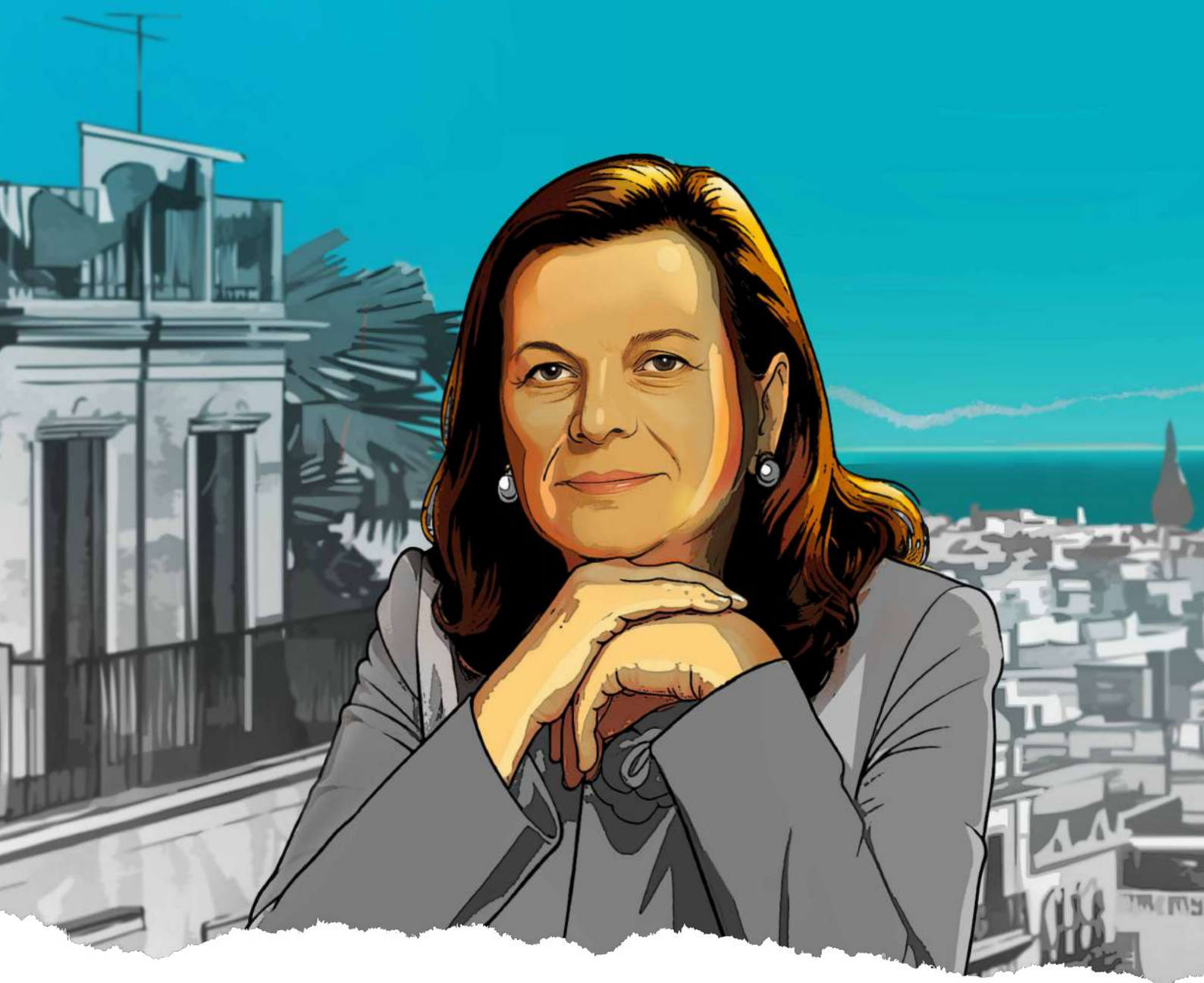
02. També podeu escriure un text des d'un punt de vista més insòlit, com una veu no humana. Per exemple, narrau una de les històries des de la perspectiva de la mar.

03. Així mateix, podeu participar del joc rierià i escriure una carta adreçada a un dels personatges proposant una nova versió de la seva història.

04. Si quan llegíeu heu subratllat frases que us han agradat, triau-ne algunes i feis fotografies o vídeos que puguin acompanyar-les. Fins i tot podeu muntar una exposició o fer un muntatge audiovisual.

Explorau

Xafardejau sobre altres obres de Carme Riera —les cobertes, les sinopsis...—, com *Una primavera per a Domenico Guarini* (1980), *Epitelis tendríssims* (1981), *Contra l'amor en companyia i altres relats* (1991), *Dins el darrer blau* (1994), *Temps d'una espera* (1998), *Cap al cel obert* (2000), *La meitat de l'ànima* (2004), *Natura quasi morta* (2011), *Temps d'innocència* (2013), *La veu de la sirena* (2015) o *Les darreres paraules* (2016). Quina us fa ganes llegir ara?

**Govern de les
Illes Balears**

Conselleria de Turisme,
Cultura i Esports

institut d'estudis
baleàrics

